

Han Nehri Mucizesi: Ekonomik Kalkınmada Güney Kore Örneği

Rahmi ÇETİN¹, Songül KARADAŞ²

ÖZ

Bu makalenin amacı Güney Kore'nin 1963-2015 döneminde göstermiş olduğu makroekonomik performansı çeşitli uluslar arası kuruluşların sağladığı temel makroekonomik veriler yardımıyla betimsel analiz yöntemi kullanılarak incelemektir. Ülke 1962 yılından itibaren uygulamaya koyduğu dışa açık kalkınma politikasıyla tarım ağırlıklı bir ülke konumundan 40 yıl gibi kısa bir zaman dilimi içerisinde dünyanın en dinamik endüstriyel ekonomilerinden birisi konumuna yükselmiştir. Bu çalışmada, Güney Kore'nin uzun dönemli ekonomik büyümesinde dışa açık kalkınma modelinin, iyi eğitilmiş ve disipline edilmiş işgücünün ve teknolojik yeniliklerin ve bunların birbiriyle uyumlu çalışmasının etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca bu başarıda ülkenin Japonya ve ABD ile olan yakın ilişkileri sebebiyle kalkınmada gerekli dış yardımların zamanında ve uygun şartlarda elde edilmesinde önemli rol oynamıştır.

Anahtar kelimeler: Dışa açık kalkınma modeli, eğitim ve teknoloji politikaları, Güney Kore

ABSTRACT

The Miracle on the Han River: South Korean Economic Development

This study aims to examine the long-term macroeconomic performance of South Korea during the period 1963–2015 by using certain macroeconomic variables. In the 1960s, South Korea was a typical developing country with poor natural resources, low production, and a small domestic market. By following an outward-looking development strategy and other policies, South Korea has transformed itself from an agriculture-intensive economy into one of the world's most dynamic industrial economies within 40 years. The study concludes that the combination of an outward-looking development strategy, a well-educated and well-disciplined labor force, and technological innovation is mainly responsible for Korea's long-term growth success. In addition, the country's close ties

DOI: 10.26650/ISTJCON405372

¹Assoc. Prof. Dr., Kahramanmaraş Sutcu Imam University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, Kahramanmaraş, Turkey

²Graduate Student, Kahramanmaraş Sutcu Imam University, Head of Department of Economics, Kahramanmaraş, Turkey

Corresponding author/Sorumlu yazar:

Rahmi ÇETİN,
Kahramanmaraş Sutcu Imam University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, Kahramanmaraş, Turkey

E-mail/E-posta: crahmi@hotmail.com

Date of receipt/Geliş tarihi: 13.03.2018

Date of acceptance/Kabul tarihi: 16.05.2018

Citation/Atf: Çetin, R. ve Karadaş, S. (2018).

Han Nehri mucizesi: Ekonomik kalkınmada Güney Kore örneği. *Istanbul Journal of Economics*, 68, 93-112.

<https://doi.org/10.26650/ISTJCON405372>

with Japan and the US have contributed to its high growth performance due to substantial foreign aid obtained from these developed countries.

Keywords: Outward-looking development policy, education and technology policies, South Korea

EXTENDED ABSTRACT

South Korea has had remarkable economic performance since the early 1960s. It has transformed itself from an agriculture-intensive economy into one of the world's most dynamic industrial economies within 40 years. In the early 1960s, South Korea was a typical developing country with poor natural resources and production, a small domestic market, and a large population. South Korea grew at a speed of 7.3% annually between 1967 and 2015, reaching \$27.000 per capita income. Unfortunately, this level of growth was interrupted three times during this period—first in 1980, second in 1998 after the Asian financial crisis, and third in 2009. After each of these crises, the recovery of the economy was fairly quick and more rapid than anyone expected. However, there seems to have been a permanent decline in growth potential because the average gross domestic product growth rate remained at 4.4% over the 2001–2009 period.

Korea's gross national product in 1962 was only 2.3 billion US dollar (in 1980 constant prices) or \$87 per capita, which was mainly obtained from the primary sectors of the economy. International trade was also at a very low level; in 1962, the volume of exports was only \$55 million while the volume of imports was \$390 million. However, today, the nation is the fourth largest economy in Asia and the 11th largest economy in the world. The high growth performance in the South Korean economy was largely financed by foreign savings from Japan and the US. South Korea experienced a low level of savings in both public and private sectors until about 1985. After 1985, however, the domestic saving rates in the economy gradually increased and borrowing rates from abroad decreased along with the prices of petrol and other materials.

South Korea achieved its economic miracle within 40 years, something that took more than a century for Western countries to accomplish. This economic success is

called the “Miracle on the Han River” in the literature and its development strategy has been copied by newly developing countries. In its first part, this paper aims to illustrate the superior economic performance and economic structure of the country during the last century; in the second part, it investigates what sort of policies are behind this long-term growth success. Voluminous literature on Korean growth performance attributes South Korea’s growth success to various internal and external factors. Among the internal factors, the government’s outward-looking development strategy (supported by industrialization and trade policies), a well-educated and well-disciplined labor force (supported by educational policy), and technological innovations have special importance. These three factors have successfully combined to bring about an economic miracle. In addition, an external factor—the country’s close ties with Japan and the US and the subsequent and substantial foreign aid from these two countries—has contributed to this high growth performance.

Three policies should be mentioned here. First, the country’s outward-looking development strategy began with Park’s military regime in 1961. Government intervention in the industrialization policy was significant and determined as to which sectors should be supported. In the first stage of industrialization, production was oriented toward light industrial goods, whereas in the second stage—starting from the mid-1970s—its orientation shifted to heavy machinery and chemical industries. Incentives were also provided to these new sectors that become important. At the end of the 1970s, South Korea began to export items such as ships, semiconductors, electronic equipment, and television sets. After the 1980s, the incentive system was completely changed and was allocated to sectors and large firms that spend money on research and development.

Secondly, South Korea has spent quite a large amount of money on education in order to develop its human resources. Reflecting this investment in education, the school enrolment rate at the tertiary level in Korea increased from 16 percent in 1980 to 52.5 percent in 2000 and 70 percent in 2016. Finally, in 1962, due to the lack of technological capability, Korea had to rely on foreign sources of technology. South Korea set a technology policy to promote the inward transfer of foreign

technologies while simultaneously developing domestic capacity to digest, assimilate, and improve upon the transferred technologies.

1. Giriş

İkinci Dünya savaşından bu yana kalkınmakta olan ülkeler, genel olarak ekonomilerinin büyüme hızları açısından tahminleri aşan bir performans göstererek, petrol şokları ve sanayileşmiş ülkelerdeki stagflasyonlara rağmen sanayileşmiş ülkelerden daha hızlı bir büyüme göstermişlerdir. Bu ülkelerden biri olan Güney Kore 1960'ların başlarından itibaren yaklaşık 40 yıl içerisinde gösterdiği performansla gelişmekte olan ülke konumundan hızlı ve istikrarlı büyüme sağlayarak gelişmiş bir ülke konumuna yükselmiştir. Güney Kore, 1961 yılında sabit fiyatlarla 2.3 milyar ABD Doları (kişi başı 91 ABD doları) olan Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ile az gelişmiş, doğal kaynaklar bakımından fakir, küçük bir piyasaya ve kalabalık bir nüfusa sahip (25,7 milyon) bir ülke iken 2016 yılında GSYİH'sı 1.377 milyar ABD Doları (kişi başı 27.538 ABD Doları) ve nüfus büyüklüğü de 51 milyona ulaşmış bulunmaktadır.

Güney Kore'nin uyguladığı makroekonomi politikaları ile birlikte takip ettiği sanayileşme, eğitim ve teknoloji politikalarının bu yüksek ekonomik performans üzerinde önemli etkilerinin olduğu görülmektedir. Bu politikaların stratejik olarak belirlenmesi, aşamalı olarak ekonomik bir plan kapsamında etkin bir biçimde uygulayabilmesi Güney Kore'yi gelişmiş ülkeler ile rekabet edebilecek konuma taşımıştır. Güney Kore'nin gerçekleştirdiği yüksek tasarruf-yatırım ve büyüme düzeyleri literatürde "Han Nehri Mucizesi" deyimini ile nitelendirilmesini sağlamıştır. Literatürde Güney Kore'nin kalkınma mucizesi üçüncü kuşak sanayi devrimi olarak adlandırılmakta ve aynı zamanda geç kalkınan Asya Kaplanlarından biri olarak sınıflandırılmıştır (Vogel, 1991). Ancak, Sanayi devrimini İngiltere 150, ABD 100, Japonya 75 yılda tamamlamışken Güney Kore yaklaşık 40 yılda gerçekleştirmiştir (Sarraf, 2006).

Güney Kore 1960-2010 yılları arasında dünyada meydana gelen ekonomik kalkınma mucizesinin hayranlık uyandıran, çarpıcı örneklerinden biri haline

gelmiştir. Öyle ki Satın alma Gücü Paritesine göre kişi başı gelirini sabit fiyatlarla 1960 yılında 944\$'dan 2010 yılında 23,3 kat arttırmak suretiyle 22.086\$'a çıkarmıştır. Aynı dönemde Doğu ve Asya ve Pasifik ülkeleri (yüksek gelirli ülkeler hariç) kişi başına gelirini 13,9 kat ve Türkiye 3,3 kat arttırabilmişlerdir. Bu başarı bir yandan literatürde Kore'de 1963'den bu yana uygulanan kalkınma modeline olan ilgiyi arttırırken, diğer yandan benzer durumdaki ülkelerin kalkınmada nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini göstermesi bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle, bu çalışmayı gerçekleştirmedeki amaç, Güney Kore'nin ekonomik kalkınma mucizesini bir takım makroekonomik verilerle ortaya koymak ve ardından da bu mucizenin kaynağı olan politikaları derinlemesine incelemektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, 1963-2015 döneminde Güney Kore'nin göstermiş olduğu yüksek makroekonomik performans betimsel analiz yöntemiyle incelenecektir. Üçüncü bölümde bu ekonomik kalkınmaya ve yüksek büyüme performansına yol açan dışa açık kalkınma stratejisi, eğitim ve teknoloji politikaları tek tek ele alınacak, son bölümde ise genel değerlendirme yapılacaktır.

2. Güney Kore'nin Ekonomik Performansı

1961 yılında askeri bir darbe ile General Park'ın yönetime el koymasından itibaren hazırlanan ve 1996 yılına kadar devam eden Beş Yıllık Kalkınma Planlarının (BYP) 1962-1966 dönemini kapsayan birincisinde, bir yandan önceki dönemde olduğu gibi ithal ikameci sanayileşme politikasına devam edilirken, diğer yandan da altyapı yatırımlarına ağırlık verilmiştir. Ancak 2. BYP (1967-1971) döneminden itibaren Güney Kore hükümeti hafif sanayi mallarının üretimini ve ihracatını destekleyerek, ihracata dayalı büyüme modelini uygulamaya geçirmiştir. Bu stratejinin diğer ayırt edici özellikleri ise, hükümetin ulusal ve uluslararası sermaye piyasalarına müdahale etmesi, sanayi ile yakın ilişkiler kurması, ithalatın liberalizasyonu ve rekabetin korunması için daha aktif döviz kuru politikasının kullanılmasıdır (Collins ve Park, 1988).

1963-1973 döneminde ülkede hala tarımsal üretimin ve istihdamın ekonomideki ağırlığı sanayiye göre oldukça fazladır; tarımın GSYİH ve istihdamdaki

payları sırasıyla %35 ve %55 iken sanayinin payları ise sırasıyla %17 ve %13 civarındadır (Dornbusch, 1987). 1965 yılından itibaren fiyat istikrarı ve yüksek büyümeyi sağlamak için birçok reform hayata geçirilmiş, ulusal para devalüe edilmiş ve yerel tasarrufları artırmak için faizler iki katına yükseltilmiştir. Bunların dışında ihraç mallarının üretiminde kullanılan makine ve parçaların ithalatını kolaylaştırmak için dış ticaret reformu gerçekleştirilmiştir (Cho ve Kim, 1995).

Reformlar sonucunda devletin kaynak kullanımındaki gücü artmış, bazı ağır sanayi projeleri 1960'lı yılların sonuna doğru uygulamaya koyulmuştur. Bu projelerin finansmanında Japonya'dan gelen fonlar etkili olmuştur. 1965 yılında Japonya ile Güney Kore'nin ilişkileri normalleştirmesinden sonra Japonya Güney Kore'ye 300 milyon ABD Doları bağış, 200 milyon ABD Doları uzun vadeli borç ve 300 milyon ABD Doları ticari kredi olmak üzere toplam 800 milyon ABD Dolar vermeyi kabul etmiştir (Cole ve Lyman, 1971). Yine 1962-1981 döneminde ülkeye gelmiş olan 1.864 milyon ABD Dolarlık doğrudan yabancı sermayenin (DYS) 1.026 milyon ABD Doları (%55) Japon kökenlidir. Japonya'yı 461 milyon ABD Dolarıyla (%26) ABD izlemektedir (Kim ve Seong, 1997).

Grafik 1'den de görüleceği üzere, 1962-1971 dönemini kapsayan 1. ve 2. BYP dönemlerinde GSYİH sırasıyla yıllık ortalama %7,4 ve %11 büyürken, 1. BYP döneminin sonlarında %13'ü aşan enflasyon, 2. BYP döneminin sonunda %10'lara kadar düşürülmüştür. Özellikle, 2. BYP döneminde gerçekleşen yüksek büyüme oranında Güney Kore'nin ABD'nin yanında Vietnam Savaşı'na katılması ve bu sayede elde ettiği döviz gelirleri önemli bir rol oynamıştır.

3. BYP (1972-76) döneminin başında hükümet aldığı ekonomik önlemler çerçevesinde ihracat stratejisini hafif sanayi mallarından ağır makine ve kimya sanayi mallarının üretilmesine ve ihracatına kaydırmış, mali politikalar da bu alanın desteklenmesine yönelik olarak uygulanmıştır. Tercih edilen sektörlerle, projelere ve firmalara sermayenin kanalize edilebilmesi için faizler düşürülmüş ve bankacılık sisteminin hükümet tarafından doğrudan kontrolü arttırılmıştır. Yurtiçi tasarrufların arttırılması için çaba gösterilmesine rağmen ağır makine kimya sanayi programının ihtiyaç duyduğu yatırımların finanse edilmesinde yetersiz kalmış, bu durum dış

borçlanmanın büyük oranda artmasına neden olmuştur (Öz, 2008). 1973 yılında karşılaşılan 1. petrol şokunun etkisiyle ekonomik büyüme yavaşlarken fiyat istikrarı da kaybolmuştur. Fiyatlardaki artış oranı 1982 yılına kadar tek haneli rakamlara çekilememiştir. Enflasyon 1975'te %25,3'e çıktıktan sonra kısmen düzelse de 1980'de %28,9 ile yeni bir rekor kırmıştır. Aynı dönemde bütçe açıkları da, grafik 1'den görüldüğü üzere, 1971'de %1'ler seviyesinden 1975 yılında %4,1 gibi rekor bir düzeye ulaştıktan sonra 1976 yılında tekrar eski düzeye (%1,2) gerilemiştir.

Hızlı sanayileşmenin yaşandığı 1970'li yıllarda istihdam yapısında da önemli değişiklikler görülmüştür. Önceleri kırsal kesimde çalışan işgücünün büyük kısmı şehirlerde imalat ve hizmet sektöründe çalışmaya başlamıştır. Çalışanlar içerisinde kadınların oranında çok ciddi artışlar yaşanmıştır. İşçilerin çalışma saatleri çok uzun ve çalışma koşulları çok ağırdır, ayrıca sendikalara üye olmaları da 1971 yılında yasaklanmıştır. Bazı uzmanlara göre, Güney Kore'nin 1970'ler ve 1980'lerdeki hızlı endüstriyel gelişimi ücretlere uygulanan baskılara dayandırılmaktadır (Noland, 2012).

4. BYP (1977-81) döneminde 1970'lerin sonlarına doğru ülkede çok ciddi ekonomik ve siyasi çalkantılar yaşanmıştır. Ekonomik olarak geçmiş 20 yılda takip edilen yüksek hızlı büyüme politikasının ve 1973 ve 1979 yıllarında karşılaşılan petrol şokunun etkisiyle dış borç yükü hızla artarken, siyasi olarak da 1979 yılında Başkan Park suikasta uğramış ve yerine Rhee geçmiştir. Yeni hükümet 2. petrol şoku ve yükselen kurlar nedeniyle bozulan fiyat istikrarının tekrardan sağlanabilmesi ve dengeli ve istikrarlı büyümenin devamı için 17 Nisan 1979'da bir İstikrar Programı ilan etmiştir (Dornbusch ve Park, 1987). Bu dönemde ekonomik büyüme ilk defa negatife dönüşmüş ve 1980 yılında GSYİH reel olarak %1,9 küçülürken, cari açık artan petrol fiyatlarının etkisiyle tarihi rekor seviyesine (%10,6) ulaşmıştır.

5. ve 6. BYP (1982-91) döneminde Güney Kore'de fiyat istikrarı 1982 yılından itibaren sağlanmış ve tüketici fiyatları enflasyonu 1988 yılına kadar %2-3 aralığında gerçekleşmiştir. Bu başarının sağlanmasında şu üç etken öne çıkmıştır: (1) 1980'lerde hammadde ve enerji fiyatları ile doların düşük seyretmesi sebebiyle ithalata ödenen bedelin düşmesi, (2) hükümetin sistematik çabaları sonucunda

nihayet enflasyon beklentisinin düşmesi ve (3) verimlilikte yaşanan artışlar. Aynı dönemde (1982-1988) gerçekleşen yüksek büyüme hızında (ortalama %10,5) düşük petrol fiyatlarının, düşük dolar kurunun ve küresel çapta düşük faiz oranlarının önemli derecede etkisi olmuştur (Song, 2003). GSYİH fiyat istikrarının sağlanmasından sonraki altı yılda ortalama %11'ler civarında büyüyerek 1988 yılında 202 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır.

Güney Kore'de tasarruf oranı 1985 yılına kadar Japonya ve Tayvan gibi ülkelere kıyasla düşük olduğu için bu döneme kadar yaşanmış olan hızlı büyüme daha çok dış tasarruflara dayanıyordu ve bazı yıllar GSYİH'ya oranı %10'u aşan cari işlemler açığı vermiştir (OECD, 2017). Ancak 1986 yılında Güney Kore ekonomisi ilk defa cari işlemler fazla vermiş (%2,3), takip eden 3 yıl boyunca bu durum devam etmiştir. Cari işlemler fazlasının oluşmasında ve uluslar arası rekabet gücünü korunmasında, yurtdışında faizlerin düşmesi sonucunda dış borç servis oranlarının düşmesi, 1980'den sonra petrol ve diğer hammadde fiyatlarının düşmesi ve son olarak ABD dolarının değerinin düşmesi etkili olmuştur (Dornbusch ve Park, 1987).

7. BYP (1992-96) döneminde de ekonomik büyüme bir önceki döneme benzer biçimde büyümeye devam etmiş, ancak 1997/98 yıllarında Asya'da baş gösteren finansal krizin etkisiyle 1998 yılında 1980'den bu yana ilk defa olmak üzere %6 küçülmüştür. Bu finansal krizde Asya ülkelerinin bir çoğundan yabancı yatırımcıların kısa vadeli fonlarını büyük miktarlarda ve aniden çekmeleri nedeniyle bu ülkelerin ekonomisinde yıkıcı etkiler meydana getirmişlerdir (Radelet, Sachs ve Lee, 2001). Güney Kore diğer bölge ülkelerinden daha hızlı biçimde bu ekonomik krizden çıkmayı başarmakla birlikte 2000'li yıllardan itibaren büyüme potansiyelinde kalıcı bir yavaşlama söz konusudur. Örneğin 2001-2009 döneminde ortalama büyüme hızı %4,4'lere kadar düşmüştür. Bu yavaşlamada 2008/09 yıllarında Amerika'da ortaya çıkan ve tüm dünyada etkileri hissedilen küresel krizin katkısı büyüktür. Yine fiyat istikrarı da 1998 yılından sonra enflasyon hedeflemesine geçilmesiyle birlikte sağlanırken, cari fazlalarda bu yıldan sonra daha istikrarlı hale gelmiştir. Aynı dönemde işsizlik de kriz sebebiyle ilk defa 1998 yılında rekor kırarak %7'lere kadar yükselmiş, daha sonra 2002-2015 döneminde ise %3,3'ler seviyesine çekilebilmiştir.

3. Ekonomik Mucizede Katkıları Olan Politikalar

Çalışmanın bu kısmında Güney Kore'de ekonomik mucizenin gerçekleşmesinde katkısı bulunan dış ticaret ve sanayileşme, eğitim ve teknoloji politikaları sırasıyla incelenecektir.

3.1. Sanayileşme ve Dış Ticaret Politikaları

1960'ların başında, ülke, karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ucuz ve çalışkan işgücünü yoğun biçimde kullanan ve hafif sanayi olarak bilinen tekstil, giyim, ayakkabı ve basit elektronik ürünlerin üretiminde yoğunlaşmıştı. Ancak, yurtiçi ücretlerin ve sermaye birikiminin artması sonucunda 1970'lerin ortalarından itibaren Güney Kore'nin uluslararası üstünlüğü açısından ağır makine ve kimya sanayi gibi sermaye yoğun sektörler daha avantajlı görülmeye başlanmıştır. Öte yandan sermaye yoğun sektörlere geçiş iki nedenden ötürü bir zorunluluk arz etmekteydi: Birincisi, geleneksel ve emek yoğun sanayi ürünlerinin yurtdışına satışında diğer gelişmekte olan ülkelerle ve özellikle Asya kıtasındakilerle yoğun bir rekabet başlamıştı. İkincisi, gelişmiş ülkeler yurtiçi pazarlarını geliştirmekte olan ülkelerin ihracatından korumak amacıyla uyguladıkları gümrükleri yükseltmeye başlamışlardı (Kim, 1991). Ağır makine ve kimya sanayi programında demir-çelik, gemi yapımı, otomobil, petro-kimya, makine ve elektronik sektöründe içerisinde olduğu bazı sektörler stratejik sektörler olarak belirlenmiş ve 10 yıl içerisinde bu sektörlerin uluslararası piyasada rekabet edebilecek konuma gelmesi ve ihracatın belli bir yüzdesinin bu sektörlerce gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

Teşvik politikaları da Park hükümeti zamanında (1973-1980) ağır makine ve kimya sanayinde yer alan sektörler kaydırılmıştır. Bu dönemde ihracat yapan firmalara çeşitli destek ve teşvikler sağlanırken, yerli piyasaya mal sunan firmalara da ithalatın sınırlandırılması yoluyla destek sağlanmıştır. Ağır makine ve kimya sektöründeki gelişmelerin ardından, stratejik sektörlerin zaman içerisinde daha sofistike elektronik ürünlere, gemi yapımına, otomobillere doğru kaydığı görülmektedir. Teşvik sistemi de zamanla daha etkin hale getirilmiştir. Böylece sadece fonların tahsisıyla yetinilmemiş, ekonomi geliştikçe ekonomiyi arzu edilen

istikamete yönlendirmek için değişik teşvik araçları uygulamaya sokulmuştur (Kim, 1991).

Bu teşvikler arasında vergi muafiyetleri, krediler, sermaye mallarının ithalatında gümrük indirimleri, malların ithalatında miktar kısıtlamaları, bankaların sağladığı yatırım fonlarının tahsisinde kısıtlamalar, ihracatta miktar hedefleri ve teknoloji lisanslarının düzenlenmesi gibi araçlar yer almaktadır.

Stratejik sektörlerin seçimi politikası 1980'lerden itibaren ekonominin sofistike hale gelmesi sebebiyle zaman içerisinde terk edilerek işlevsel teşvik sistemine geçilmiştir (örneğin Ar-Ge destekleri gibi). Yine de devlet, sanayiye yönlendirici müdahalelerine devam etmiş ve ihracatta başarılı olabilmek için belli bir ölçeğin zorunlu olduğu sektörlerde, sektöre girişleri kısıtlamaya devam etmiştir. Bir yandan stratejik sektörlerdeki büyük firmalara verilen krediler arttırılırken, diğer yandan bu sektörlerdeki şirketlerin birleşmesi, bölünmesi ve tasfiyesi kolaylaştırılmıştır. 1980'lere kadar sürdürülen bu politika Güney Kore'de en çok tartışılan konulardan birisi olmuş ve halen de tartışılmaktadır. Karşıt görüşte olanlar, bu programın kaynak tahsisinde etkinliği azaltarak ekonomik istikrarı bozduğunu ve büyüme hızının yavaşlamasına neden olduğunu ileri sürmüşlerdir. Programı savunanlar ise, ülkenin bu program sayesinde çok kısa sürede yapısal dönüşümü gerçekleştirdiğini ve 1980 sonrasındaki hızlı ihracat artışına ve büyümenin de bu programın uygulanışı sırasında kurulan sektörlerde gerçekleştiğini savunmaktadırlar (Kim ve Kim, 1997; Stern, Kim, Perkins ve Yoo, 1995).

Güney Kore'nin dış ticaret konusunda uygulamış olduğu "önce ihracat" politikası ya da bazı sektörlerde kapasitenin iç talebin üzerinde kurdurularak firmaları ihracata zorlama politikası şirketleri, iç pazarı dış rekabete açmadan rekabete yöneltme olanağı yaratmıştır. Gümrüklerle korunan iç piyasadaki yüksek karlardan yararlanabilme ihracat hedeflerin tutturma koşuluna bağlanmış, bu da dinamik ve rekabet edebilir bir sanayi yapısının ortaya çıkmasını sağlamıştır (Cho, 1997).

Devlet, özel firmaları sadece ihracat yapmaya zorlamakla yetinmemiş, aynı zamanda onları yönlendirmiş ve desteklemiştir. Bunun için, ilki 1965 yılında "Mavi

Ev" de yapılan aylık ihracat toplantılarında ihracat ile ilgili olan tüm özel ve resmi kurumlar Başkan'ın başkanlığında bir araya gelmişlerdir. Toplantıda ihracat hedefleri ile bu hedeflerin gerçekleşmeleri karşılaştırılmış, hedeften sapma oluşmuş ise nedenleri ve çözüm önerileri Başkan tarafından ilgililere talimatlarla bildirilmiştir. Bürokrasiden kaynaklanan sorunlar da bu toplantılarda çözüm bulmuş, ihracat hedeflerini aşan firmalar Başkan tarafından ödüllendirilmiştir (Rhee, Rosse-Larson ve Pursell, 1984).

Güney Kore dış rekabet gücünü koruyabilmek için aynı zamanda devalüasyonlara da başvurmuştur. Won'un değeri 1970-1974 yılları arasında yapılan devalüasyonlarla %60 oranında düşürüldükten sonra 1974-1979 yıllarında sabit tutmuştur. 1960-1980 yıllarında Won yaklaşık olarak on kat değer kaybetmiş, bu dönemde GSYİH deflatörü yaklaşık olarak on sekiz kat artış göstermiştir (Krueger, 1987).

ABD, hem kendi iç pazarını Güney Kore'ye açarak hem de diğer Batı ülkelerindeki pazar olanaklarının değerlendirmesine yardımcı olmak suretiyle Güney Kore'nin ihracatının artmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca ABD, Güney Kore'nin Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlara üye olmasını desteklemiştir. Bunların yanı sıra, gelecek vaat eden çok sayıda Güney Kore'li genç politikacı, Amerikan hükümetinin finanse ettiği değişim programları kapsamında çeşitli Amerikan üniversitelerinde eğitilmişlerdir (Kim ve Leipziger, 1993).

Güney Kore'nin ihracat politikaları sanayileşme ve büyüme politikalarının bir parçası olarak planlanıp uygulanmıştır. Hükümet ihracatı teşvik ve koruma politikalarını birbirini tamamlayacak şekilde uygulayarak dış ticareti dengeye yaklaştırırken, aynı zamanda ihracat sektörünü ekonomik büyümenin güçlü bir sürükleyicisi haline getirmiştir. 1970 yılında toplam yurtiçi talebin %14,7'si kadar ihracat yapılırken 1980 yılında bu oran %33,7'ye çıkarılmıştır (Günay, 2005). İhracata dönük büyüme stratejisi firmaların ürünlerini dış piyasada pazarlamaya başlamalarına neden olmuştur. Örneğin, 1980 yılına kadar iç piyasada renkli televizyon satışı yasaklandığından üretici firmalar ürünlerini dış piyasaya satmak zorunda kalmıştır (Song, 1990).

İhracattan, ileri teknoloji ve büyük ölçekli üretimin gerekli olduğu sektörlerde bu sorununun aşılmasında ve yerli şirketlerin uluslararası standartlara uygun kalite ve maliyette mal üretmede yararlanılmıştır. Bunun için devlet, sektörlerin niteliğine göre şirketlere destek süreleri tanımış ve bu sürelerin sonunda desteğini çekmiştir. Hükümetin potansiyel müşterilerle ikili ilişkileri geliştirme, ticaret sektöründe örgütlenmeye öncülük etme gibi faaliyetleri de ihracatı arttırıcı etki yapmıştır (Sakong, 1993). Hükümetin izlediği ihracat politikası "pragmatist, hızlı ve esnek" olarak nitelendirilmiştir (Rhee ve ark., 1984).

İhracat yapan imalatçılara düşük faizli (normal faizin %40-%60'ı oranında) teşvik kredilerini vermek için Kore Kalkınma Bankası, İhracat ve İthalat Bankası, Teknolojik Kalkınma Kurumu, Milli Yatırım Fonu ve Kore Ticareti Geliştirme Kurumu (KOTRA) kurulmuştur. Bunlardan KOTRA ülke içinde bir araştırma ve destek merkezi ve dünyanın çeşitli yerlerinde 80'i aşkın şubesi ile yerli ithalatçı firmalara ticaretini yaptıkları ürünler hususunda, dış yatırım ve inşaat şirketlerine ihtiyaç duydukları ya da yapabilecekleri hizmetler konusunda bilgiler vermekle yükümlüydü. 1975 yılında Japon sisteminden esinlenerek dış ticaret şirketlerine ihracatı arttırmak maksadıyla Genel Ticaret Şirketleri (GTC) statüsü verildi. 1976 yılında bu statüyü on üç şirket kazanmış ve ilk yılda GTC toplam ihracatın %13,6'sını gerçekleştirirken, bu oran 1980'lerin başında %50'yi aşmıştır (Song, 1990).

Güney Kore'nin uyguladığı dış ticaret politikaları sonucunda dış ticaret ilk olarak 1962-1982 döneminde yıllık ortalama %30'luk bir artış göstererek 1962'de 55 milyon ABD Doları seviyesinden 1982'de 23,8 milyar ABD Dolarına çıkmıştır. Aynı dönemde ihracattaki yıllık ortalama artış %30'un üzerinde iken, ithalattaki yıllık ortalama artış oranı %20'ler düzeyinde gerçekleşmiştir (Bkz. Tablo.1). 1982-2014 döneminde dış ticaret yıllık ortalama %11,1'lük bir artışla 725,1 milyar ABD Dolarına ulaşmıştır. Güney Kore, Dünya Ticaret Örgütü'nün 2013 yılı Dünya Ticaret Raporu'na göre dünya mal ihracatında %3'lük payla 7. sırada, dünya mal ithalatında ise %2,8'lik payla 9. sırada yer almıştır. Güney Kore 2008 yılı hariç 1998 yılından itibaren sürekli dış ticaret fazlası vermiş, 2011 yılında ilk defa 1 trilyon ABD Dolarlık dış ticaret hacmini aşarak ABD, Almanya, Çin, Japonya, Fransa, İtalya, İngiltere ve Hollanda gibi ülkelerden sonra bunu başaran 9. ülke olmuştur (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2017).

Tablo 1: Dış Ticaret Göstergeleri (1962-2015).

	1962-1966	1967-1971	1972-1976	1977-1981	1982-1986	1987-1991	1992-1996	1997-2007	2008-2015
İhracattaki Artış (%)	32,1	35,3	30,7	9,2	12,7	4,9	16,4	43,6	9,1
İthalattaki Artış (%)	13,8	26,8	20,5	8,9	8,3	16,1	16,4	24,7	7,8
İleri Tek. Ürün İhracatı Oranı (%)	---	---	---	---	---	17,7	22,2	31,1	27,2

Kaynak: <http://data.worldbank.org> (26.05.2017)

3.2. Eğitim Politikası

Kalabalık nüfusa, yetersiz doğal kaynaklara ve tarım arazilerine sahip olan ülkede iş bulma hususunda çok ciddi bir rekabetin yaşanması kaçınılmazdır. Doğal olarak ülkede eğitime büyük önem verilmiş ve eğitime bütçeden ayrılan pay 1950'lerde %2,5 iken 1966 yılında bu pay %17'e kadar çıkmış ve günümüzde ise %15'ler civarındadır (Levent ve Gökkaya, 2014). Eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payları da benzer biçimde 1975 yılından itibaren sürekli artış göstermiştir (Bkz. Grafik 2). Bunun sonucunda orta öğretim (lise) ve yükseköğretimde kayıtlı öğrenci sayıları ve toplam nüfusa oranları sürekli artış göstermiştir. Örneğin yüksek öğrenimdeki kayıtlı öğrencileri oranı 1980' %16 iken bu rakam 2000 yılında %52.5' ve 2016 yılında ise %70' yükselmiştir. Yine kayıtlı öğrenci sayıları ise 1960 yılında 81 binden 1980'de 647 bine ve 2008 yılında ise 3,5 milyona ulaşmıştır.

Güney Kore eğitime çok büyük kaynaklar ayırmakla beraber bu harcamalar kaynakları bakımından diğer gelişmiş ülkelerden farklılıklar göstermektedir. OECD ülkelerinin çoğunda eğitim harcamalarının büyük bir kısmı kamu tarafından gerçekleştirilirken, Güney Kore'de eğitime özel kesimin (öğrenci velileri) katkısı oldukça önemli yer tutmaktadır. 2008 yılında Güney Kore'de ailelerin

bütçelerinden çocukların eğitimi için ayırdığı %7,3'lik pay OECD ülkelerinin ortalamasından oldukça yüksektir (Güngör ve Göksu, 2013). Örneğin, ABD ve Japonya'da ailelerin çocuklarının eğitime harcadığı pay 2008 yılında sırasıyla %2,6 ve %2,2 iken, aynı yılda İngiltere, Fransa ve Almanya'da bu oranlar sırasıyla %1,4, %0,8 ve %0,8'dir.

Dünya ölçeğinde eğitim çözümleri geliştiren Pearson Eğitim Şirketi'nin küresel eğitim durumunu gösteren raporunda en iyi eğitim sistemine sahip ülkeler sıralamasında Güney Kore 1. sırada yer alır iken ABD 14. ve Türkiye 34. sırada yer almaktadır. Eğitim sisteminde piyasanın ihtiyacı olan işgücünün yetiştirilmesi ve eğitim planlanmasında arz-talep dengesinin sağlanması için sanayinin ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınmaktaydı (Peuch, 2011). Ayrıca toplumun eğitime verdiği büyük önem ve buna bağlı olarak gerçekleştirdiği yüksek beşeri sermaye yatırımları sonucunda, işgücünün kalitesi ve dolayısıyla verimliliği geçiş dönemi boyunca artış göstermiştir (Kim, 1991).

İktisatçılardan Barro ve Lee ekonomik büyüme üzerinde eğitimin katkısını "Daha fazla eğitim daha yetenekli ve verimli işçilerin artmasını ve bunun da daha fazla mal ve hizmet çıktısına yol açması" şeklinde tanımlamışlardır (Barro ve Lee, 2001). Ayrıca iyi eğitilmiş insan kaynağının fazlalığı ileri teknolojinin gelişmiş ülkelere alınıp içselleştirilmesine yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak, Güney Kore'nin ekonomik büyüme performansında eğitim sisteminin önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

3.3. Teknoloji Politikası

Güney Kore 1960'lı yıllarda milli hasılasının $\frac{3}{4}$ 'ünü tarım ürünlerinden elde eden ve kişi başı geliri oldukça düşük bir ülkeydi. Halkın refah seviyesinin yükseltilmesi için sanayi sektörünün ekonomideki ağırlığının artırılması ve bunun içinde teknolojinin ülkeye transfer edilmesi zorunluydu. Gelişmekte olan ülkeler teknolojiyi elde etmek için şu 3 yoldan birine başvurmak zorundaydı; doğrudan yabancı yatırımları ülkeye çekmek, yabancı şirketlere lisans bedelleri ödemek ve son olarak seçilmiş birkaç endüstri dalında ihtiyaç olan sermaye mallarının ithalatı

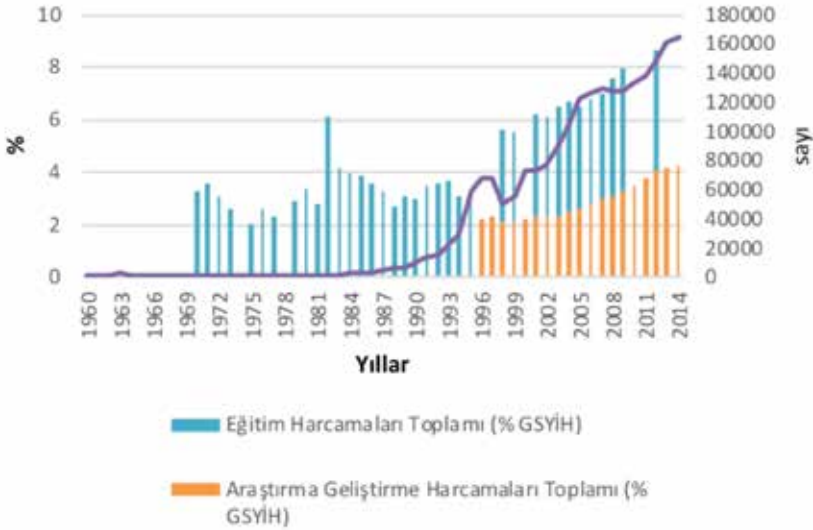
için yurtdışından uzun vadeli dış borç almak. Güney Kore, 1962-1981 dönemi boyunca, bunlardan son seçeneği ağırlıklı olarak tercih etmiştir (Chung, 2011).

1960'lı yıllardan itibaren Güney Kore planlı bir bilim ve teknoloji politikası izlemiştir. Bilim ve teknolojik altyapının oluşturulması teknoloji transferinin merkezden denetimi ve büyük şirketlere teknoloji transferi ve üretiminde önemli görev yüklenmesi, teknoloji transferinin ileri teknoloji ile sınırlı hale getirilmesi ve geleneksel teknolojilerin yurtiçi Ar-Ge çalışmalarıyla geliştirilmesi amaçlanmıştır (UN, 1976). Bunlara ilaveten, Güney Kore'nin ABD ve özellikle Japonya ile olan yakın ilişkileri Batı'dan elde edilemeyen teknolojik yeniliklerin kolayca elde edilmesine imkân sağlamıştır (Ağır, 2010).

Teknolojinin dışarıdan sermaye mallarının ithalatı yoluyla elde edilmesinin desteklenmesinin yanı sıra hükümet bilimsel ve teknolojik kalkınmanın altyapısının oluşturulması için bu dönemde yoğun çabalar sarf etmiştir. Yasal altyapı olarak 1967 yılında Teknoloji ve Bilimin Teşviki hakkındaki kanun ile Bilimsel Eğitim hakkındaki kanun çıkarılmıştır. Ayrıca 1966 yılında araştırma ve geliştirmelerin desteklenmesi için Kore Bilim ve Teknoloji Enstitüsü ve 1967 yılında da bilim ve teknoloji politikalarının yürütülmesi için Bilim ve Teknoloji Bakanlığı kurulmuştur (United Nations ESCAP, 1976). Bunların haricinde Kore İleri Bilim Enstitüsü, Kore Kalkınma Enstitüsü, Kore Atom Enerjisi Araştırma Enstitüsü 1970'li yılların ortalarından itibaren faaliyet göstermeye başlayan Ar-Ge kurumlarıydı.

Eğitimin GSYİH'daki payı 1975 yılından 2014 yılına kadar sürekli olarak artış göstermiş ve bu artışlarda eğitilmiş ve teknolojiye yatkın insanların sayısında ciddi artışlara neden olmuştur. Eğitimde yapılan harcamalara ek olarak 1990'ların ikinci yarısından itibaren Ar-Ge harcamalarının artması ile beraber patent sayılarında ciddi artışlar olduğu görülmektedir. Grafik 2'de görüldüğü üzere, 1996'da Ar-Ge harcamalarının GSYİH'daki payı %2'den 2014'de %4'e çıkarken, patent sayısı da 1990 yılında 9.000'den 2014 yılında 164.073'e yükselmiştir.

Güney Kore hükümeti teknoloji transferinin ülkeye maliyetini düşürmek için teknoloji ithalatına sık sık müdahale etmiş, fakat bunu yaparken pahalı know-how'a

Şekil 1: Eğitim, Ar-Ge Harcamaları ve Yerleşik Patent Sayıları (1960-2014).
Kaynak: World Development Indicators Online, World Bank (26.05.2017).

ulaşmayı engellemeyecek bir biçimde yapmıştır. Hükümet, teknoloji ithal eden yerel şirketlerin teknolojik becerilerini yükseltmek amacıyla bu şirketlerin mühendislik ve Ar-Ge faaliyetlerini desteklemekteydi. Böylece çoğu yerel şirket dünya teknoloji liderleriyle eşit bir temelde işbirliğine gidebilmiş ve yabancı beceri ve yenilik akışını yerli teknolojik altyapıyı geliştirmek amacıyla kullanabilmiştir. Ülkeden yapılan ihracat da teknoloji transferinde önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Güney Koreli ihracatçılar ürün tasarımında çoğunlukla yabancı kaynaklardan yararlanmaktaydı (Westphal, Rhee ve Pursell, 1981).

Güney Kore'de hızlı sanayileşme, teknolojinin öğrenilmesini kolaylaştırmıştır. İlk fabrikalar çok küçük ölçekte ve anahtar teslimi şeklinde yabancılarca kurulduktan kısa bir süre sonra ikincileri dünya ölçeğine çok yakın ve yerli mühendisler daha fazla yer verilerek kurulmuştur (Westphal vd., 1981). Hükümet firmaların her istedikleri teknolojiyi ithal etmelerine izin vermeyip, bunların türüne ve miktarına sınırlamalar getirmekteydi. Teknoloji eksikliğini giderecek kadar teknoloji ithalatına izin veriliyor, ağırlık ise öncelikle üretim mühendisliğine veriliyordu (Rhee ve ark., 1984).

1980'li yıllarda endüstri yapısı emek ve sermaye yoğun yapıdan teknoloji yoğun bir yapıya dönüştürülmeye çalışılmış, bu nedenle de Ar-Ge faaliyetlerine hız

verilmiştir. Güney Kore'nin Ar-Ge sistemindeki gelişme dönemler itibarıyla üçe ayrılmaktadır. İmitasyon dönemi olarak adlandırılan ilk dönemde (1960'lı ve 1970'li yıllar) genellikle doğrudan yabancı yatırımlar ve teknoloji transferi ile sanayileşme sürecine katkı sağlanmıştır. Transformasyon döneminde (1980'li yıllar) ise teknolojinin elde edilmesinde yalnızca teknoloji transferi ile üniversiteler ve kamu sektörünün Ar-Ge harcamalarının yetersiz kaldığı düşünülerek, özel sektöründe kendi Ar-Ge faaliyetlerini geliştirmesi teşvik edilmiştir. İnovasyon dönemi olarak tanımlanan ve 1990'ların ikinci yarısından sonrasını kapsayan bu üçüncü ve son dönemde küçük ölçekli Ar-Ge merkezleri ve teknoloji tabanlı küçük ve orta ölçekli (KOBİ) firmalar önemli hale gelmiştir (Arslanhan ve Kurtsal, 2010). 2000'den sonra ise bilgi-temelli ekonomi ivme kazanmış; "Yaratıcı Araştırma Programı", "Ulusal Araştırma Laboratuvarı Programı" ve "21. Yüzyıl Ar-Ge Programı" gibi programlar öncelikli hale gelmiştir. Biyo-teknoloji, Nano-teknoloji ve Bilgi-teknolojisi alanlarında Ar-Ge harcamaları artmıştır (Hong, 2010).

4. Sonuç ve Genel Değerlendirmeler

1967-2015 döneminde Güney Kore'nin temel ekonomik göstergeleri incelendiğinde ülkenin yıllık ortalama %7,3 büyüyerek dünyanın en gelişmiş ekonomileri arasına girdiği görülmektedir. Güney Korenin kalkınmadaki bu başarısı literatürde "Han Nehri Mucizesi" olarak adlandırılmış ve gelişmekte olan ülkeler için iyi bir örnek teşkil etmiştir. Güney Kore'nin ekonomik büyüme ve kalkınmasında itici güç olarak doğal kaynaklar bakımından oldukça fakir ve iç pazarının küçük olması etkin rol oynamıştır. Bu durum, ülkenin ekonomik olarak kalkınabilmesi için sanayi sektörüne önem vermesini ve ürettiği katma değeri yüksek sanayi mallarını yurtdışına ihracat yapmasını gerekli kılmıştır. Bunun dışında, ülkenin ekonomik kalkınmasında etkilleri olan diğer faktörleri çalışmamızın sonucunda şu şekilde sıralayabiliriz.

İlk olarak, devletin uyguladığı sanayileşme ve dış ticaret politikaları ülkenin kalkınmasında büyük rol almıştır. Devlet, pragmatist, hızlı ve esnek ihracat politikasını sanayileşme ve büyüme politikalarının bir parçası olarak planlayıp uygulamıştır. Stratejik sektörlerde faaliyet gösteren belli sayıdaki büyük firma,

kendilerine verilen ihracat hedeflerini yakalamaları şartıyla belli süreliğine hem iç piyasada hem de dış piyasada dinamik teşvik sistemleriyle desteklenmiştir. Bununla birlikte, 1998 ve 2008 dünya krizleri sırasıyla finansal kırılganlığı ve ihracat odaklı ekonomilerin kırılganlığını göstermeleri açısından önemli sonuçları olmuştur. Ancak, Güney Kore'nin bu krizlerden göreceli olarak daha kısa süreli etkilenmesinde genel ekonomi politikalarından ziyade temeli yıllarca önce atılmış sanayileşme ve dış ticaret politikaları rol oynamıştır.

İkinci olarak, ülkenin eğitim politikası çerçevesinde beşeri sermayeye yaptığı yatırım harcamaları hem oransal olarak hem mutlak olarak 1966'dan itibaren ciddi artış göstermiştir. Buna bağlı olarak orta ve yüksek öğretimde öğrenim gören öğrencilerin sayısı büyük artış göstermiştir. Örneğin, üniversitede öğrenim gören öğrenci sayısı 1960 yılında 81 binden 2008 yılında 3,5 milyona ulaşmıştır. Ayrıca eğitime halkın kendi bütçesinden verdiği maddi destek OECD ortalamasının çok üzerinde ve eğitimin kalitesi konusunda yapılan uluslararası araştırmalarda da ülke ilk sıralarda yer almaktadır.

Üçüncü ve son olarak, ülkenin takip ettiği teknoloji politikası da kalkınmada önemli rol oynamıştır. Bir taraftan seçilmiş birkaç endüstri dalında ithal edilen yabancı teknolojiye yerli teknolojik altyapıyı geliştirmek amacıyla yararlanılırken, diğer taraftan da devlet bilim ve teknolojiyi desteklemek için yasal ve kurumsal altyapıları oluşturmuş ve büyük sanayi şirketlerine Ar-Ge konusunda çeşitli mali destekler sunmuştur.

Bu çalışma sonucunda, Güney Kore örneğinde görüldüğü üzere, bir ülkenin ekonomik olarak kalkınmasını tamamlaması ve böylece gelişmiş sanayi ülkeleri arasında yer almasının en önemli koşulunun ekonomi, eğitim ve teknoloji politikalarının birbiri ile uyumlu ve istikrarlı biçimde uygulanmasına bağlı olduğu görülmektedir.

Kaynaklar

- Ağır, H. (2010). Türkiye ile Güney Kore'de bilim ve teknoloji politikalarının karşılaştırılması. *The Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management*, 5(2), 43–55.
- Arslanhan, S. ve Kurtal, Y. (2010). Güney Kore inovasyondaki başarısını nelere borçlu? Türkiye için çıkarımlar. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Politika Notu*, Eylül, 1–15.
- Barro, R. J., & Lee, J.-W. (2001). International data on educational attainment: Updates and implications. *Oxford Economic Papers*, 53(3), 541–563.
- Chang, K.-S. (2011). South Korea under compressed modernity: *Familial political economy in transition*. London, UK: Routledge.
- Cho, Y. J. (1997). Government Intervention, rent distribution and economic development in Korea. In M. Aoki, H. Kim & M. Okuno-Fujiwara (Eds.), *The role of government in East Asian economic development: Comparative institutional analysis* (pp. 208–232). Oxford, UK: Clarendon Press.
- Cho, Y. J., & Kim, J.-K. (1995). Credit policies and the industrialization of Korea, *World Bank Discussion Papers*, 286, 1–94.
- Cole, D. C., & Lyman, P. (1971). Korean development: The interplay of politics and economics, Cambridge, UK: Harvard University Press.
- Colins, S. M. (1990). Lessons for development from the experience in Asia: Lessons from Korean economic growth. *The American Economic Review*, 80(2), 104–107.
- Collins, S., & Park, W.-A. (1989). External debt and macroeconomic performance in South Korea. In J. D. Sachs (Ed.), *Developing country debt and the world economy* (pp. 121–140). Chicago: University of Chicago Press.
- Dornbusch, R., & Park, Y. C. (1987). Korean growth policy, brookings papers on economic activity, economic studies program. *The Brookings Institution*, 18(2), 389–454.
- Günay, C. (2005). *Türkiye ve Güney Kore'de uzun dönemli büyüme: Karşılaştırmalı bir analiz*. (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Güngör, G. ve Göksu, A. (2013). Türkiye'de eğitim finansmanı ve ülkeler arası bir karşılaştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 20(1), 59–72.
- Hong, Y. S. (2010). Private-Public alliances for export development: The Korean case. *Serie Comercio Internacional*, 102, 1–97.
- Kim, K., & Leipziger, D. M. (1993). *Korea: A case of government-led development*. Washington, DC: The World Bank.
- Kim, K., & Kim, S.-J.-K. (1997). Korean economic development: An overview. In D. S. Cha, K. S. Kim & D. H. Perkins (Eds.), *The Korean economy: Performance and vision for the 21st century* (pp. 3–56). Seoul, Korea: Korea Development Institute.
- Kim, L., & Seong, S.-M. (1997). Science and technology: Public policy and private strategy. In D. S. Cha, K. S. Kim & D. H. Perkins (Eds.), *The Korean economy: Performance and vision for the 21st century* (pp. 383–425). Seoul: Korea: Korea Development Institute.

- Krueger, A. O. (1987). The importance of economic policy in development: Contrasts between Korea and Turkey. *The National Bureau of Economic Research Working Paper*, 2195, 1–56.
- Levent, F., & Gökçaya, Z. (2014). Education policies underlying South Korea's economic success. *Journal Plus Education*, 10(1), 275–291.
- Noland, M. (2012). Korea's growth performance: Past and future. *Asian Economic Policy Review*, 7, 20–42.
- Noland, M., & Pack, H. (2003). *Industrial policy in an Era of Globalization: Lessons from Asia*. New York, NY: Columbia University Press.
- OECD Data. (2017). Erişim adresi: <https://data.oecd.org/trade/current-account-balance.htm>
- Öz, S. (2008). *Küresel rekabette son aşamaya ulaşmak: Güney Kore*. İstanbul: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği.
- Peuch, J. (2011). *The educational system in South Korea : A case study*. Retrieved from <http://jpeuch.files.wordpress.com/2011/12/jonathan-peuch-the-korean-educational-system-in-globalization.pdf>
- Radelet, S., Sachs, J., & Lee, J. W. (2001). Determinants and prospects of economic growth in Asia. *International Economic Journal*, 15(3), 1–29.
- Rhee, Y. W., Rosse-Larson, B., & Pursell, G. (1984). *Korea's competitive edge: Managing the entry into world markets*. London, UK: The Johns Hopkins University Press.
- Sakong, Il. (1993). *Korea in the world economy*. Washington, DC: Institute for International Economics.
- Saray, M. A. İ. (2006). Güney Kore Kalkınma Modeli, Güney Kore Devleti'nin kalkınmadaki rolü ve örnek bir ülke olarak Türkiye'ye Uygulanabilirliği. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Song, B-N. (1990). *The rise of Korean economy*. New York, NY: Oxford University Press.
- Song, B-N. (2003). *The rise of Korean economy*. New York, NY: Oxford University Press.
- Stern, J. J., Kim, J-B., Perkins, D. H., & Yoo, J-H. (1995). *Industrialization and the State: The Korean heavy and chemical industry drive*. Cambridge, UK: Harvard Institute for International Development.
- The World Bank. (2017). *World development indicators online, databank*. Retrieved from <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>
- T.C. Ekonomi Bakanlığı. (2017). Erişim adresi: <https://www.ekonomi.gov.tr>
- United Nations ESCAP (1976) *Guidelines for development of industrial technology in Asia and The Pacific*. Bangkok, Thailand: Bangkok United Nations Centre.
- Vogel, E. F. (1991), *The four little dragons: The spread of industrialization in East Asia*. Cambridge, UK: Harvard University Press.
- Westphal, L. E., Rhee, Y. W., & Pursell, G. (1981). Korean Industrial Competence: Where it came from. *Staff Working Paper*, 469, 1–76.